

NEMESBÜK KÖZSÉG TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZEINEK FELÜLVIZSGÁLATA

TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

V. KÖTET

Véleményezési dokumentáció

NEMESBÜK KÖZSÉG TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZEINEK FELÜLVIZSGÁLATA

TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

Generál tervező:

Város és Ház Bt.
1149 Budapest, Várna utca 12-14.
Telefon/fax: 06-1-340-2382
email: varoseshaz@varoseshaz.hu
Ügyvezető: Bárdosi György
Vezető településrendező tervező:
Bárdosi Andrea: TT/1 01-4073

Örökségvédelem

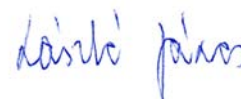
Nagy Szabolcs
településmérnök, okl. építőmérnök
okl. műemlékvédelmi szakmérnök

Város és Ház Bt

Régész:

László János
régész, örökségvédelmi szakértő

Budapest, 2018. október

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés

1. Örökségvédelmi vizsgálat
2. A rendezés során tervezett változások hatáselemzése
3. Az értékvédelmi terv
4. Települési értékleltár
5. Régészeti hatástanulmány

BEVEZETÉS

Jelen települési örökségvédelmi hatástanulmány Nemesbük településrendezési tervéhez készülő kiegészítő munkarész, melyet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 496/2016. (XII.28.) Korm. rendelet alapján készítettünk.

1. Örökségvédelmi vizsgálat

1.1.A település történeti leírása

Nemesbük első írásos említése 1408-ból való. A források mint nemes falut említik, mely a török kort is átvészelte. A 18. századtól beköszöntő békésebb idő lökést adott település fejlődésének, ekkortól egyre több nem nemes is költözött a településre, a 18-19. sz.-ban sokasodtak a gazdálkodásra is alkalmas paraszti telkek. Később sem hagy alább a fejlődés, a 19. sz. közepén-végén is megőrizte, illetve növelte jellemző méretét/lakosságát.

Az I. katonai felméréskor (1780-84.) a Bük megjelölés szerepel.

Az II. katonai felméréskor (1860.) már a Nemesbük megnevezés jelenik meg.

I.katonai felmérés (forrás: mapire.eu)

II. katonai felmérés (forrás: mapire.eu)

Google légifotó

A 20. század közepére jellemző vidéki lakosságcsökkenés után az utóbbi évtizedekben lakosságszám növekedés jellemző, mely komoly belterület növekedéssel jár együtt. Ez a településtől 3-4 km-re délre lévő régi Szőlőhegyének lakóterületté válását, illetve a két településrész összenövését is jelenti. Jelenleg Nemesbük fejlődő település.

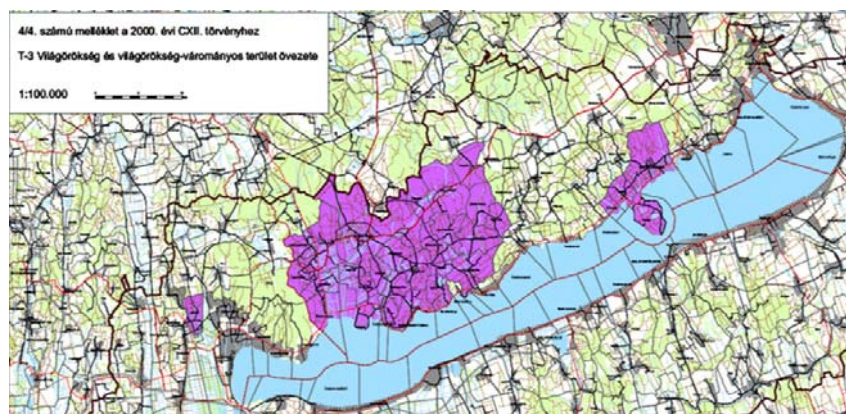
1.2. A település régészeti örökségének felmérése újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület esetén terepbejárással

Lásd külön a dokumentáció végén.

1.3. A védett műemléki értékek települési értékleltára

1.3.1 Világörökségi és világörökségi várományos helyszínek és területek

Nemesbük nem része világörökségi, illetve világörökség várományos helyszíneknek. Ugyanakkor a Balaton-Felvidéki kultúrtáj Világörökség Várományos Hívizi egysége közigazgatásilag szomszédos település.

1.3.2 Az országos építészeti örökség elemei

A településen műemlék nem épület található.
Folyó védetté nyilvánítási eljárásról nincs tudomásunk.

1.3.3 A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek és nyilvántartott régészeti lelőhelyek

Lásd külön kötetben a régészeti hatástanulmányban

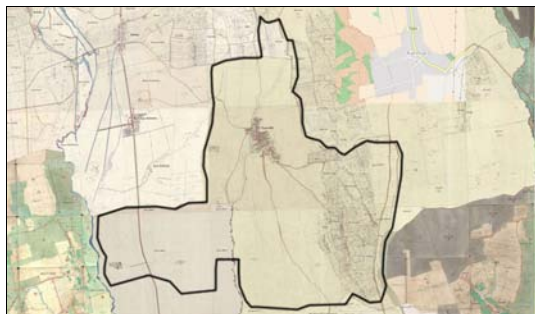
1.4. A helyi építészeti örökség települési értékleltára (értékkataszterben)

1.4.1 Településszerkezet

A 19. század közepéig a 18-19 sz. fordulójának állapotához képest a jellemzően nemesi telkes településmag még nem lett sokkal nagyobb. Ekkor a település közvetlen közelében szántóföldek voltak, az erdők területe már csökkent a déli határban.

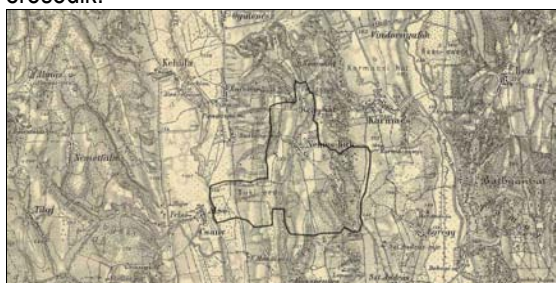
Nagyjából a Páhoki patak észak-déli vonalában az attól nyugatra eső dombháton nagyterjedésű Szőlőhegy volt Karmacs, Nemesbük, délről pedig Hévíz között. A településből sugarasan indult ki több „helyközi” földút.

(Már ekkor megfigyelhető, hogy az észak-déli dombhátak miatt az észak-déli útvonalak a jellemzően hangsúlyosak a környéken: a Zalacsány-Zalaszentgrót, illetve Hévíz-Karmacs-Zalaszentgrót utak a fontosabbak)

Kataszteri térkép (1861.)

A 19. sz. közepére a települések határa állandósult, a települések közötti összefüggő Szőlőhegy déli része határozottan Nemesbükhöz került, melyet kiemelt, hogy a legfontosabb Hévíz felé vezető út rajta vezetett keresztül. Így a Szőlőhegy viszonylag intenzív használata és beépítése folyamatos volt. Részben már ekkor lakott területként, majd inkább üdülő/hévívgi használattal, az utóbbi időben pedig kifejezett lakó funkcióval erősödik.

III. katonai felmérés (forrás: mapire.eu)

IV. katonai felmérés (forrás: mapire.eu)

A belterületen történeti településmag meghatározható, mely két részből tevődik össze:

- A 19. sz. közepéig kialakult település, illetve
- Nem sokkal később 19. sz. végén hozzáfejlődött településrészek (Árpád u., Mártírok u., Április u.)

Ezek jellemzően századfordulós építészeti megjelenése mára nagyjából azonos jellegű. Korábbi épületrészek, romok, maradványok nem láthatóak a felszínen, illetve épületben sem.

Országos vagy megyei fejlesztés nyomán létrejövő „mérnöki” nyomvonal (pl.: főút/vasút) nem módosította a település szerkezetét a közigazgatási területen, a mai külterületi utak nyomvonalai jellemzően több száz évesek.

A faluból a Szőlőhegyre vezető út nyomvonala azonban a századfordulón megváltoztatásra került:

A Petőfi út folytatásából a Rákóczi útra tevődött át fő irány, azaz derékszögben megtörő szakaszokkal alakult ki a Hévízre vezető véglegessé váló közút nyomvonal. Ennek oka vélhetően a birtokrendezések voltak, a TSZ major fejlesztésével a 20. sz. közepén rögzült ez a szerkezet, mely nem organikus, s érezhetően furcsa a településrészek egymáshoz fűződése.

1.42 Településstruktúra és utcavonal vezetés

A település belterülete a közigazgatási terület északi részén helyezkedik el. A közigazgatási terület legfontosabb útja közlekedési és településszerkezetet meghatározó útja a Zalaköveskút felől Hévízre vezető közút.

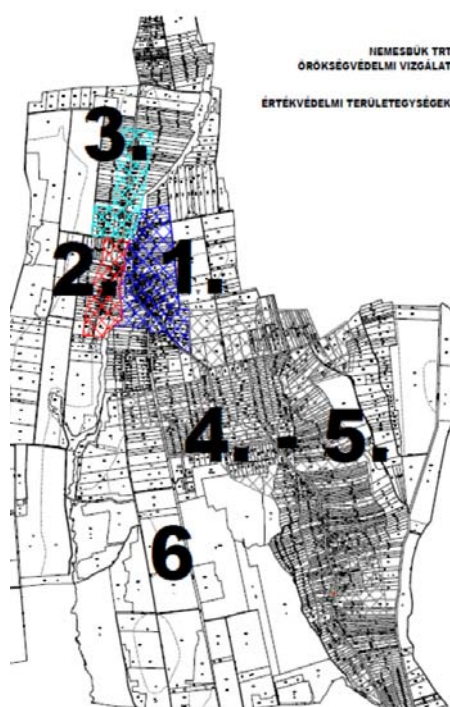
A település több lakott (beépített) területből áll, ezek kapcsolódása még egy gyors keresztülutazás során is érezhetően furcsa, elsősorban a közút nyomvonala miatt. Ugyanakkor hagyományos és érdekes belső struktúrák találhatók meg a településen.

Északról délre haladva a közút mentén:

- A Hegy-hát gazdasági-lakó terület kismértékű beépítéssel.
Külterületi, gazdasági-lakó épületcsoport, hagyományos tanya szerű struktúra
- A belterület kezdete az Árpád utca az Alkotás utcáig.
Egy hosszabb egyenes, keresztutca nélküli szakasz. Már a századfordulóra részben beépült, van néhány hangsúlyosabb 1945 előtti épület. A jelenlegi beépítés épület állományát, sőt beépítési módját tekintve is annyira vegyes, hogy mégis inkább átlagos, kicsit zavaros utcakép alakult ki
- Az Árpád utca folytatása a Hídon át, majd a Rákóczi út a Jókai utcáig.
(Melyből leválik a Mártírok útja, a Petőfi utca, illetve északkeletre az Április utca)
Ez a település „Ősfalu” része, mely már a századforduló előtt több száz évvel beépült, több nagyon egyedi struktúrával:
 - A Híd előtt a buszfordulót is magába foglaló teresedés alakult ki, fölötte nyugatra meredek domboldal.
 - Az 1860-ban épült Híd egy „S” kanyar közepén helyezkedik el, mellette dombok, magasabb beépítések, összességében ez egy igen egyedi és különleges településképet ad.
 - Kiemelendő továbbá a 9 db hosszabb-rövidebb köz a Rákóczi utcáról keletre, melyekre egyenként 2-7 telek nyílik. Mint telekstruktúra és beépítés is érdekes és egyedi.
 - A Kőszvényes patak átszeli a falut, de szinte mindenhol a kertek aljában folyik, így az „Ősfalu”-ban utcák által zárt tejes tömbök nincsenek is.
 - Az Április utca úgy indul a Rákóczi útról, hogy egy magasabb szinten álló házsört láttat. Északi irányú tovább vezetése pedig viszonylag szűk, jellemzően utcavonalon álló beépítésű, különös, zárt hangulattal.
 - A Petőfi utca egy széles, szép, történeti útelágazással válik el a mai Rákóczi útról a templomdombnál. 150 éve még ez volt a fő irány a Szőlőhegy felé. Sajnos ma a Petőfi utca „nekikoppan” a még alig beépült felparcellázott területnek. Ennek a területnek a másik végén van a Fenyvesi utca, melynek első szakasza a Petőfi utca irányában áll.
- *A Mártírok útja az Árpád utcától a Temetőig:*
Ófalunak nevezhető, de már későbbi, századfordulós beépítésű. Az utcán végig jellemző a fésűs, oldalhatáron álló beépítés. Hátsó, temetői szakasza egyenes, ehhez képest az első szakasz megtört, illetve íves. Az épületek (és telkek) az első íves szakaszon tört szögben érnek az utcához és nagyon szép eltolt, fésűs beépítési szerkezetet adnak. A hátsó szakaszon már derékszögben állnak a házak, de ezek között is számos századfordulós beépítés akad, így az egész utca képe, hangulata egyedi.
- *A Rákóczi utca és Jókai utca által határolt tömb.*
Egyszerű 20. századi falusi „újtelepi” tömb, viszonylag természetes folytatása az Ósfalunak.
- *A Rákóczi utca majd Hegykapu utca a Fenyvesi utcáig.*
A településszerkezetben 50-100 éve alakították ki. Az út funkcionálisan megfelelő, hiszen biztosítja a major és a (tervezett) lakóterületek feltárását, de ez a szakasz a település kevésbé kompakt része. Leginkább a beépítés alacsony mértéke erősíti ezt. Az útszakasz se nem külterületi se nem belterületi jellegű jelen állapotában. A derékszögű úttörés is ebben a környezetben válik idegenné. Mindez adottságként kezelendő, de a jövőbeli beépítést úgy kell meghatározni, hogy a fejlődő belterület minél inkább szerveződjön az útra, akár kitüntetett központoszerű (hangsúlyszerű) kialakítással.
- *A Szőlőhegyi út szakasz:*
Történeti útszakasz, mely hosszú és viszonylag szűk, de a közút átvezetés és a beépítések feltárása számára is elégséges területet biztosít. Az utcavonal vezetése megőrzendő.
A Szőlőhegy belső utcái közül a Lóhegyi út történeti nyomvonalú, de szélessége nem megfelelő. Bővítése elfogadható lehet.
A bükkösi út 20. századi elfogadható kialakítású újtelep.

A települést örökségvédelmi szempontból a következő egységekre osztottuk:

- Ósfa 1.
- Mártírok útja 2.
- Árpád u. 3.
- Szőlőhegy 4.
- Déli területek 5.
- Külterület 6.

1.43 Utcakép, utcakép részlet

Helyi védettség jelenlegi állapota

A településképi védelméről szóló 10/2018 (V. 25.) önkormányzati rendelet tervezet szerint *helyi védett értékek*: mindegyik középület, építmény:

- Önkormányzati hivatal; Petőfi u. 1., 330/1 hrsz.
- Sportöltöző; 1191 hrsz.
- Művelődési Ház; Rákóczi u. 62., 60 hrsz.
- Orvosi rendelő, Rákóczi u. 59., 289 hrsz.
- Ravatalozó; Mártírok u., 85 hrsz.
- Római katolikus templom., Petőfi u. 1., 330/2 hrsz
- Óvoda; Rákóczi u. 28., 16 hrsz.
- Köszvényes patak feletti híd, 222 hrsz.

A fent felsorolt helyi jelentőségi egyedi művi értékeket a **települési értéktárban** dokumentáljuk.

A rendeletben *helyi területi védelem* nem került meghatározásra.

Épületvizsgálatok

A utcaképi, illetve örökségvédelmi szempontból számba vehető további épületek és értékeik:

- Oldalhatáros hosszúházak

A *népi építészet* értékeit mutató 1920 előtt épült épületek. Nemesbükön előfordul oromfalas és kontyolt épület is, számos esetben ezekhez épültek középső bejárati traktusok. Előfordul utcai homlokzaton ablaktalan, egyablakos, kétablakos kialakítás is.

Ósfa:

Rákóczi út: 5., 19., 21., 30., 33., 34., 40., 45., 46., 48., 52., 53., 54., 56., 67., 70., 78., 79., 80., 81., 93., 105., 119., 121., 125.

Április utca: 9., 14., 16., 18., 20., 25-29., 31., 33., 35., 37., 39.

Petőfi utca: 2., 5., 6., 7., 10., 11., 13., 14., 16., 22., 24., 26.

Mártírok útja: 2., 4., 6., 8., 13., 15., 17., 18., 21., 22., 23., 24., 26., , 35., 39.

Árpád utca: 3/1., 7., 20., 26., 30., 32.

Szőlőhegy: 761/1

- Széles nagyméretű falusias-kisvárosias épületek, kúriák
A *kisvárosi építészet* értékeit mutató 1945 előtti épületek, utcával párhuzamos gerincűek, de előfordul a kontyolás, utcavonalon állnak, vagy előkertesek.

Ősfalu:

Rákóczi út: 2., 4., 5., 15., 17., 20., 24., 44., 58., 59., 62.

Április utca: 2., 12.

Petőfi u.: 3.

Mártírok útja: 23.

Árpád utca: 46., 59., 60., 62.

- Rövid présházak
Ősfalu: Rákóczi út: 80
Mártírok útja: 70/5 – 70/9 épületek
Szőlőhegy: 630, 620 (?), 603 (120 sz.), 706, 717, 729, 739, 748, 753, 813, 812,
- Egyéb utcaképileg értékes építmények:
Rákóczi út 38 telek: pince-domb
- A hagyományos *népi építészetet* követni törekvő kortárs lakóépületek (felújítások)
Rákóczi út 14., 17/a., 50, 73.
Szőlőhegy (4. településrész): 523/23, 599, 698, 685, 704, 714/2, 724, 731., 734

Az egyéb nagyobb tömegű (köz)épületek (pl.: TSZ major épületek) hagyományos (azaz nyeregterűs, nem modern szakipari szerkezetekkel ellátott), de sematikus kialakítású épületek.

Az 1990 után épült nagyobb épületek (panziók stb.) is a hagyományos építészet tömegét és formavilágát igyekeznek követni.

Fentiek alapján meghatározható utcaképek, jellemzőik, értékeik:

Az Ősfalu területén:

- A *Híd és környezet*: A Híd jelenlegi feltárulása érték. Annak megváltoztatása új beépítéssel, telekalakítással, a növényzet jelentős megváltoztatásával nem ajánlott.
Elsődleges utcaképi értékek: Különleges, egyedi karakter a híd két íve.
- A *Rákóczi útról induló belső közök*: A Rákóczi út utcaképében, illetve magugban a közökben is egyedi az utcakép.
Elsődleges utcaképi értékek: Minden közterületi – vagy akként funkcionáló – telekvonalat történetinek kell tekinteni. Különösen minden törés, köz, nyél értékes, hiszen mindenképpen érdekessé és egyedivé teszi a települést, miközben ezek száma, jellege, mértéke sem a település, sem az adott telek számára különösebb nehézséget nem okoz.
Érték továbbá a telkek alakja és kialakult történeti beépítési módja.
- Az utcavonali Beépítési mód és az épületek tömege a Rákóczi út 33. és 25. között
Elsődleges utcaképi értékek: egyedi szűk oldalhatáron álló beépítés, kis tömegű épületekkel.
- Az Április 4. utca beépítése:
Elsődleges utcaképi értékek: Az utcavonali, illetve ahhoz közeli beépítés.
- Az Petőfi utcából vezető köz
Elsődleges utcaképi értékek: A telkek alakja és kialakult történeti beépítési módja.

Az Mártírok útján:

- A 70/1-70/9 hrsz-ek alacsony beépítettsége, lakóházak helyett csak kis préházszerű épületek vannak.
- Az utcavonalra nem merőleges oldalhatáron álló beépítés
Elsődleges utcaképi értékek: Kisebb épülettömegek, összefüggő zöldfelület.

A szőlőhegyen

- Néhány igen karakteres kis méretű, zárt (kevés nyílászáróval bíró) préház épület.
- A régi préházas beépítést az 1980-as évekig épült épületek is jobbra követték.
Elsődleges utcaképi értékek: A telkek alakja és kialakult történeti beépítési módja.

Védendő utcaszakaszok: A fentebb meghatározott utcaszakaszok.

1.44 Egyéb településkarakter elem

A településnek viszonylag nagyszámú új (1990, sőt hangsúlyosan 2000 utáni) beépítésű épületállománya van. Ezeket, kevés kivételtől eltekintve nem bántóan öncélúan, hanem valóban jó szándékkal – és persze itt-ott több-kevesebb hivatkozással igyekeztek népies, illetve hegyközségi-polgári épület jellegével kialakítani. Hibáik ellenére nagyrészt inkább igényes épületek, s sokkal inkább érdek ennek a folyamatnak a minél javítottabb színvonalú továbbfuttatása, mint megakasztása. A beépítés szerencsére a legtöbb esetben egy régebbi épület helyét követte, az épületek tömege elfogadható, sokszor igényes anyagokkal, részletképzésekkel kialakítva.

Karakteres értékek: oldalhatáron álló beépítés folytatása, kontyolások alkalmazása, hangsúlyos kerítések stb.

1.4.5 Építményrészlet, alkalmazott anyaghasználat, tömegformálás, homlokzati kialakítás

Értékes egyedi, vagy éppen jellegzetes megoldások:

Anyaghasználat:

Nincs különösebb helyi anyag használat. A téglá mellett – mint fellelhető helyi anyagok – a vályog és a kő is jellemző építőanyag volt a 20. sz. közepéig.

A régebbi épületeken fa használata is csekély ahhoz képest, hogy a vidék erdős: melléképületek is alig készültek fából. Újabb épületeknél van nagyobb fa használat.

Tömegformálás:

Az épületek magassága visszafogott, az 1975 előtti épületek egy szintesek.

Tömegük tekintetében:

- Rövid présházak
- Hosszú parasztházak (kontyolt illetve oromfalas)
- Előbbi szélesebb, gazdagabb változatai
- Az utca felé a 8 m-t meghaladó, gyakran 15-25 m széles, utcával párhuzamos gerincű lakó és középületek (kétszintesek is)

Előbbiek határozzák meg a településképet, mely összességében nyugodt, egységes hatású.

A tetők teljes kontyolása jellemző, de történeti hagyomány van az oromfalak kialakításának is. A mai beépítések inkább ezt követik, a korábbi nyílás nélküli tetőzetet tetőtérbeépítések váltják fel.

Építményrészletek, Homlokzati kialakítások.

A homlokzatok tagolása, keretezése, díszítése tekintetében a századfordulós homlokzatoknál találhatunk értékes megoldásokat (Április u. Rákóczi út), de ezek egyedi alkotásokként jöttek létre, a településre, vagy környékre jellemző megoldások nem kimutathatóak.

A ma értékesnek ítélt részletképzések, megoldások az 1945, sőt 1920 előtti, „békebeli” iparosmunka megoldásait jelentik: faragott szarufák, sok-osztású nyílászárók, tagolt váz-táblázatokkal, keretekkel kialakított ajtók, kézbeálló vasaltokkal, kőlabazokkal stb.

A településen számos régi, felújított, vagy új épületen hagytak meg, illetve tették a homlokzaton láthatóvá régi eszközöket (kereket, használati tárgyakat), sőt egészen új épületrészekre is kerülnek ilyenek. Ez a szándékosság mindenképpen kedvező.

1.4.6 Táj- és kertépítészeti alkotás, egyedi tájérték, növényzet

A belterületen a köhíd környezetében kialakított zöldfelületek szerencsés módon keretezik a híd látványbéli feltárulását.

A Lóhegyi utca közúti csatlakozásánál kialakított liget szintén különleges, kellemes zöldfelület.

1.4.7 Szobor, képzőművészeti alkotás, utcabútor

Közterületi kerestek

Rákóczi út 76.

Petőfi út 329 hrsz.

Szőlőhegyi út 579/5 hrsz, 723 hrsz., 820 hrsz., 0133/10. hrsz

2. A rendezés során tervezett változások hatáselemzése

2.1. A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése.

A védett értékleltárba sorolt egyedi emlékek (önkormányzati intézmények, templom, híd) folyamatosan szükséges megfelelő fenntartását elsődlegesen az érintett intézmények (Önkormányzat, egyház, közútkezelő) kötelező és elvárható feladatellátása biztosítja.

Az új településrendezési terv a meglévő használat szerinti területi és övezeti besorolásban tartja ezeket az építményeket, illetve telkeik területét. Közterületi szabályozás nem érinti ezeket a területeket, beépítés, elépítés sem veszélyezteti őket, a HÉSZ, illetve a településképi rendelet fizikai és településképi védelmüket biztosítja.

Tervezett, vagy közvetett változás nem jön létre az értékleltárban szereplő elemekre vonatkozóan, ugyanakkor a hatályos jogszabályoknak megfelelő településrendezési és értékvédelmi követelmények fogják segíteni megőrzésüket.

2.2. A 2.1. pontban szereplő változások hatásai:

A történeti településre, település- és tájszerkezetre:

A Települési Arculati Kézikönyvben (TAK), a területi védelemmel érintett területre vonatkozó településképi rendeletben, illetve a tervezett HÉSZ-ben szereplő előírások elősegítik (előírják) a hagyományos oldalhatáros beépítés megvalósítását, mellyel a régi hosszúházak megőrizhetők, felújíthatók.

Hasonló a helyzet a melléképületek, kőkerítések létesítésével is, lehetőség van ezek megőrzésére, sőt újak építésre.

Mindezek nyomán a karakteres, hagyományos épületek, illetve a meglévő kellemes, jó utcaképek megőrzése, organikus fejlődése várható.

A települési értékleltárban szereplő műemléki értékekre.

A értékleltárban szereplő helyi védett építmények önkormányzati intézmények (önkormányzati hivatal, művelődési ház stb.), templom, híd fenntartása fenntartóik felelős gazdálkodása okán továbbra is biztosított lesz. A helyi településrendezési eszközök hatályos jogszabályokban előírt új, pontos tartalma segíti az értékek megfeleltetését az esetleges támogatási lehetőségekhez szabott követelményeknek.

3. Az értékvédelmi terv

3.1. Az értékleltárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények

Az *Önkormányzati hivatal* (Petőfi u. 1., 330/1 hrsz.) beépítése, építészeti megjelenése, illetve környezete megfelelő, megőrizhető állapotnak tekintendő. Általában folyamatos karbantartással őrizni kell a meglévő állapotot, különösen a faltömeget. A külső és belső állapot, valamint a tetőzet átalakítása lehetséges, melyhez falkutatás alapján kell a meghatározni az elfogadható beavatkozás szintjét. A nyílászárók, tetőzet tekintetében a korábbi (századfordulós) állapot kialakítása cél.

A *Sportöltöző* (1191 hrsz.) és környezete megőrzendő állapotnak tekintendő. Sérülés esetén gyorsan és szakszerűen a jelenlegi állapotot kell visszaállítani.

Az *Művelődési ház* (Rákóczi u. 62., 60 hrsz.) beépítése, építészeti megjelenése, illetve környezete megfelelő, megőrizhető állapotnak tekintendő. Általában folyamatos karbantartással őrizni kell a meglévő

állapotot. A külső és belső állapot, valamint a tetőzet átalakítása lehetséges, melyhez falkutatás alapján kell a meghatározni az elfogadható beavatkozás szintjét. Az épület tömege megtartandó.

A *Ravatalozó* (Mártírok u., 85 hrsz.) és környezete megőrzendő állapotnak tekintendő. Sérülés esetén gyorsan és szakszerűen a jelenlegi állapotot kell visszaállítani.

Az *Orvosi rendelő* (Rákóczi u. 59., 289 hrsz.) beépítése, építészeti megjelenése, illetve környezete megfelelő, megőrizhető állapotnak tekintendő. Általában folyamatos karbantartással őrizni kell a meglévő állapotot. Az épület tömege, külső és belső megjelenése megtartandó.

A *Római katolikus templom* (Petőfi u. 1., 330/2 hrsz.) a vonatkozó jogszabályoknak megfelelő átépítése lehetséges és megengedett, de reálisan és célszerűen a meglévő állapot tartandó meg. A templom környezete a zöldfelületi és épített értékek figyelembe vétele mellett megvalósítható (burkolt felületek átépítése).

Az *Óvoda* (Rákóczi u. 28., 16 hrsz.) beépítése, építészeti megjelenése, illetve környezete megfelelő, megőrizhető állapotnak tekintendő. Általában folyamatos karbantartással őrizni kell a meglévő állapotot. A külső és belső állapot, valamint a tetőzet átalakítása lehetséges, melyhez utcai vizsgálat alapján kell a meghatározni az elfogadható beavatkozás szintjét.

A *Köszvényesi patak feletti híd* (222 hrsz.) az 1860-ban épült, nemrég szakszerűen felújított eredeti és megőrzendő állapotnak tekintendő. Sérülés esetén gyorsan és szakszerűen a jelenlegi állapotot kell visszaállítani. Környezetében illeszkedő beavatkozás megvalósítható (növény telepítés).

3.2. Az önkormányzati feladatok meghatározása

Az értékvédelmi leltárban szereplő valamennyi érték önkormányzati intézmény, illetve templom és közúti híd.

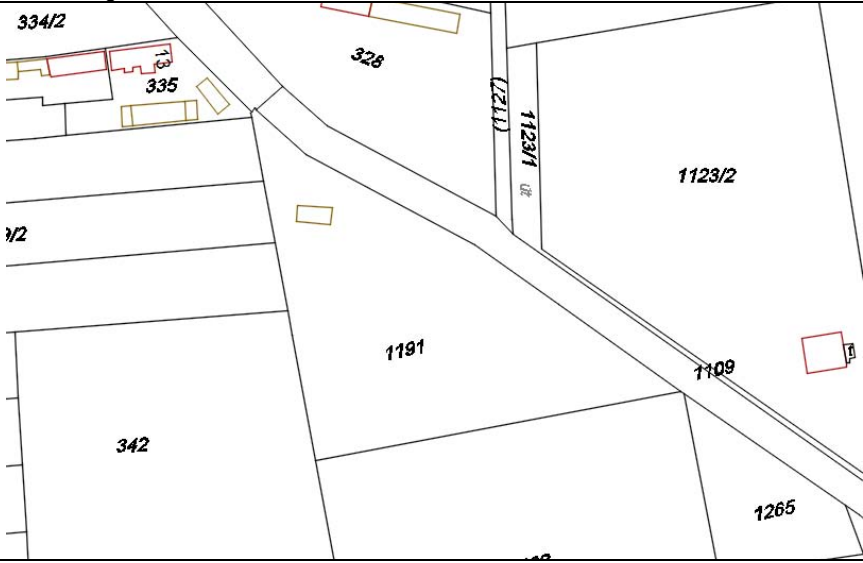
Az önkormányzati építményeket legalább minden évben szemrevételezéses ellenőrzéssel kell megvizsgálni. Az szükséges állagmegőrzési, karbantartási munkákat el kell végezni.

Javasolt a katolikus egyházzal, illetve a közútkezelővel megfelelő szinten történő kapcsolatfelvétel az együttműködés feltételeinek és jellegének tisztázására az értékek megőrzésére, karbantartására vonatkozóan.

TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁR – HELYI JELENTŐSÉGŰ MŰVI ÉRTÉKEK

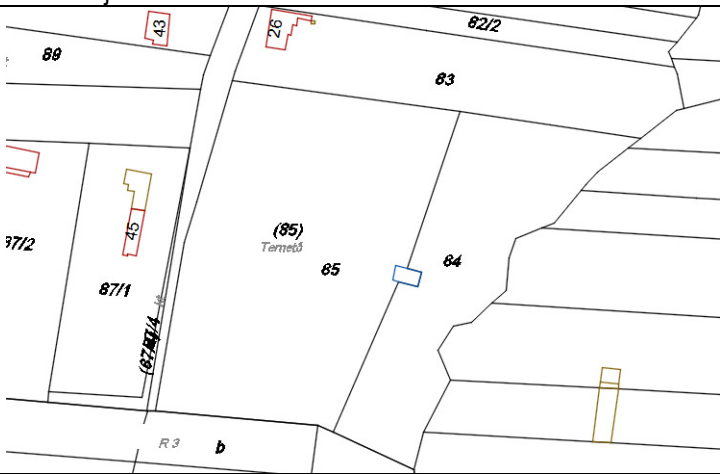
(TELEPÜLÉSI , TÖRTÉNETI ÉRTÉKEK, KÖZÉPÜLETEK)

	SORSZÁM	HELYRAJZISZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
	1	330/1	Petőfi u. 1. Önkormányzati Hivatal, posta	HV
Leírás	Hagyományos tömegű középület, mely a település egyik legkorábbi beépítésére épült rá, ma a település egyik meghatározó középülete.			
Javaslat	Továbbiakban is megőrző fenntartás.			
Helyszínrajz				
Fotó dokumentáció				

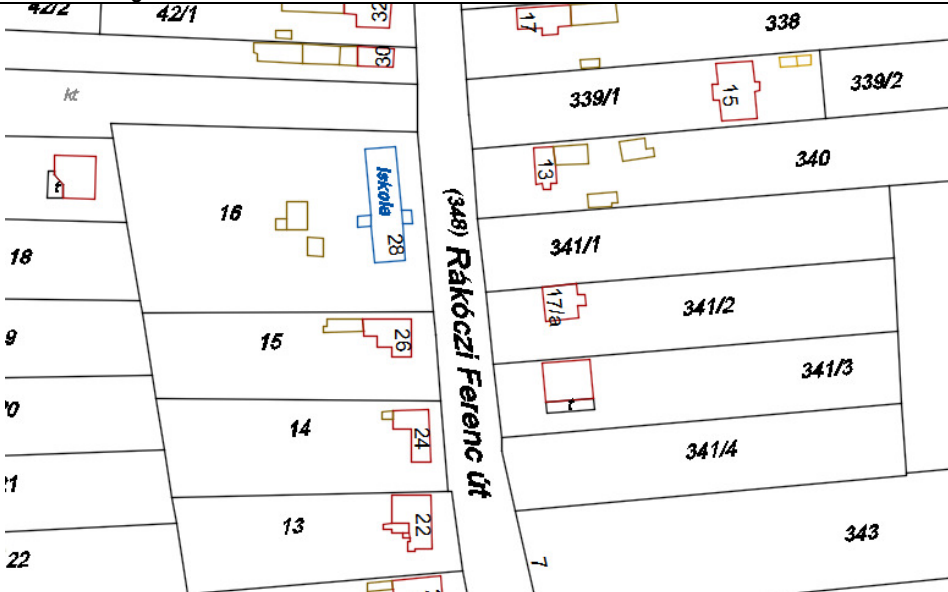

	SORSZÁM	HELYRAJZISZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
	2	1191		HV
Leírás	Sportöltöző, környezetének meghatározó sajátos épülete.			
Javaslat	Továbbiakban is megőrző fenntartás.			
Helyszínrajz				
Fotó dokumentáció				

	SORSZÁM	HELYRAJZISZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
	3	60	Rákóczi u. 62.,	HV
Leírás	Művelődési ház. 1900 körül épült, majd többször átépült épület. Kisvárosias karakterű utcai homlokzatával bír, belső homlokzatai részben kortárs karakterűek, de illeszkedően, igényesen kialakítottak, belső állapota is felújított, korszerű, funkcióját hosszú távon képes betölteni (faluház).			
Javaslat	Továbbiakban is megőrző fenntartás.			
Helyszínrajz				
Fotó dokumentáció				

	SORSZÁM	HELYRAJZISZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
	4	289	Rákóczi u. 59	HV
Leírás	Orvosi rendelő. Oldalhatáron álló utca felé forduló, falusi-kisvárosias homlokzatú épület, mely tömegét és részletképzései tekintve is jó állapotban maradt meg, a szükséges komfort átalakításokat megfelelő, de érzékeny kivitelben végezték el. Újabb felújítása javasolt.			
Javaslat	Továbbiakban is megőrző fenntartás, felújítás.			
Helyszínrajz				
Fotó dokumentáció				

	SORSZÁM	HELYRAJZISZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
	5	85	Mártírok u.	HV
Leírás	Ravatalozó, környezetének meghatározó sajátos épülete.			
Javaslat	Felújítása, funkcióbővítése javasolt.			
Helyszínrajz				
Fotó dokumentáció				

	SORSZÁM	HELYRAJZISZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
	6	330/2	Petőfi u. 1.	HV
Leírás	„Szent Péter és Pál” római katolikus templom a templomdombon. Épült 1777-ben, barokk kialakítású külső és belső megjelenésében egyaránt; legutóbb 1995-ben újítták fel. Környezetében kőkereszt, emlékművek, parkosítás			
Javaslat	Továbbiakban is megőrző fenntartás.			
Helyszínrajz				
Fotó dokumentáció	 <p>A Római katolikus templom (Petőfi u. 1., 330/2 hrsz.) a vonatkozó jogszabályoknak megfelelő átépítése lehetséges és megengedett, de reálisan és célszerűen a meglévő állapot tartandó meg. A templom környezete a zöldfelületi és épített értékek figyelembe vétele mellett megvalósítható (burkolt felületek átépítése).</p>			

	SORSZÁM	HELYRAJZISZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
	7	16	Rákóczi u. 28.	HV
Leírás	Óvoda. 20 századi épület a település történetében meghatározó épület.			
Javaslat	Továbbiakban is megőrző fenntartás.			
Helyszínrajz				
Fotó dokumentáció				

	SORSZÁM	HELYRAJZISZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
	8	222	Rákóczi u.	HV
Leírás	Köszvényesi patak feletti híd. Épült 1860-ban, nemrég szakszerűen felújított. Két nagyobb ívvel kissé emelkedve vezet át a patakon, egy kisebb csatorna átereszt is tartalmaz e különleges közúti műtárgy. Kétoldalt mellvéd kőfallal is ellátott. Környezete zöldfelület, jellemzően füves terület.			
Javaslat	Továbbiakban is megőrző fenntartás.			
Helyszínrajz				
Fotó dokumentáció				

KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

Régészeti munkarész

Készült: Nemesbük község településszerkezeti tervének és településfejlesztési koncepciójának módosításához

Megrendelő: Város és Ház Bt.
Készítette: László János örökségvédelmi szakértő

2018. július 1.

László János

1. A tanulmány tárgya

Nemesbük Község Önkormányzata a település településszerkezeti tervének és településfejlesztési koncepciójának módosítását és felülvizsgálatát tervezi. Ezért a 68/2018. (IV. 9.) Kormányrendelet 38. fejezet 83.§ (1)-ben foglaltaknak megfelelően a tervezési területre érvényes kulturális örökségvédelmi hatástanulmány szükséges, amely a véleményezésre megküldendő tervek kötelező alátámasztó munkarésze. A jelen örökségvédelmi hatástanulmány a változtatással érintett terület teljes régészeti munkarészét tartalmazza, továbbá információkat nyújt a tervezési terület határaitól 250 méter távolságra eső területekről is, amennyiben azok régészeti szempontból érintettek. A részletes terepi és adattári-irodalmi vizsgálatoknak azonban *csak a tervmódosítás által érintett területeket vetettük alá.*

Felhívjuk a figyelmet arra, hogy jelen munkát a „szerzői jogról” szóló 1999. évi LXXVI. tv. alapján szerzői jogi védelem illeti meg. A közölt adatok szerződéstől eltérő célra való felhasználása, régészeti lelőhelyre vonatkozó adatok nyilvánosságra hozása vagy továbbadása csak a szerző engedélyével, a 17/2002. (VI. 21.) NKÖM rendelet 7. §, valamint a 47/2001. (III. 27.) Korm. rend. szabályai szerint történhet.

A tanulmányt csak annak megrendelője jogosult a szerződésben meghatározott célra felhasználni, de azt nem jogosult átdolgozni, azt mások részére végzett szolgáltatás vagy mások részére készített tanulmány részeként felhasználni.

Örökségvédelmi érdekek sérülésének lehetősége miatt jelen hatástanulmány interneten való közzétételéhez a tanulmány készítője korlátozottan járul hozzá, a tanulmányban közölt megállapítások, lelőhelyhatárolások bizalmas jellegűek.

2. A kulturális örökségvédelmi tanulmány régészeti fejezetének célja

A kulturális örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészének célja egységes keretben kezelni és láttatni a tervezési területre vonatkozó valamennyi régészeti jelentőséggel bíró információt (adattári, terepbejárási, légirégészeti, topográfiai, műszaki stb.), a teljes tervezési területen. Ezek elemzése alapján lehetőség nyílik a megelőző kutatások körébe vont területek pontos lokalizációjára, az elvégzendő régészeti feladatok szakmai specifikációjára, illetve fentiek nyomán – a különböző besorolású lelőhelyek kiterjedésére is tekintettel – a leghatékonyabb elméleti feltárási sorrend megalkotására, valamint a feltárások időbeni modelljének elkészítésére.

3. Örökségvédelmi vizsgálat (értékmérés)

A. Településtörténet, régészeti örökség

Nemesbük története, a környező településekhez hasonlóan eléggé mozaikos. Különösen érvényes ez a régészeti korokra. Talán annak köszönhetően, hogy a török kor előtti időkig a környéket egybefüggő erdőtakaró boríthatta, a régészeti korokban csak csekély régészeti lelőhely alakult ki. A jelenleg ismert nyolc lelőhelyből öt területén találhatók szórványos őskori oldaltöredékek, amelyek telepnyomok létre engednek következtetni. Azonban a honfoglalás utáni időszakig, az írásbeliség megjelenéséig szinte semmilyen régészeti lelőhellyel nem találkozunk ezeken kívül. A teljességhez azonban az is hozzátartozik, hogy a település külterületén sok a legelő, valamint erdő, ezek a régészeti jelenségek felderítését nagymértékben korlátozzák.

Az államalapítás után a településsűrűség jóval nagyobb volt a mainál, ennek köszönhetően Nemesbük község területén is legalább két faluval kell számolnunk. A legkorábbi írásos említésű falu Mihályfalva (Mihályháza, Kiskarmacs, Egyházasmihályházakarmacs), amelynek nyomai a mai falutól keletre találhatók. Több oklevél is említi, például egy 1340-ben keltezett vagy egy 1408-asban. A török kori adóösszeírásokban több elnevezése is előfordul, például Egyházaskarmacs vagy Dánielkarmacs. Az adóösszeírások azt mutatják, hogy a települések lakottak voltak, annak ellenére, hogy a török 1555-ben, 1567-ben, 1570-ben 1594-ben feldúlta. 1594 után azonban már nem említik a források a települést. Legközelebb 1696-ban hallunk felőle, amikor Kiskarmacson nemeseknek 3 hold szőlőjük volt. A település nyomai a Mihályházi-hegyen található (10870. lelőhely).

Valamivel később jelenik meg írott forrásokban a mai település névadó elődje, Bik (1408). 1531-ben Bykk-ként, 1557-ben Fewlsew Bykként szerepel. Sokáig nem tudunk a településről semmit, még ha némely népszerűsítő jelleggel megírt összefoglaló munka a település folyamatos létét is feltételezi. Legközelebb a fentebb említett 1696. évi oklevél említi, amely megemlékezik arról, hogy a faluban a nemeseknek 8 hold szőlőjük volt 92 kapással.

Irodalom:

Csánki Dezső: Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában. III. kötet. Budapest 1897, 36.

Holub József: Zala megye története III. Budapest, 1933, 98, 366, 505.

Bakay Kornél–Kalicz Nándor–Sági Károly: Magyarország régészeti topográfiája I. Veszprém megye régészeti topográfiája. A Keszthelyi és Tapolcai járás. Budapest 1969. 122–123.

Főszerk.: Vándor László: Zala megye ezer éve. Zalaegerszeg.

Zala megye kézikönyve II. CEBA Kiadó, 1998, 304.

B. Természet, táj, tájhasználat –földrajzi, természeti környezet

Nemesbük település a Zalavári-hát gerincén helyezkedik el, két vízfolyás határolja, a Zala folyó nyugatról és a Gyöngyös-patak völgye keletről. Az észak-déli irányú hátság déli lejtését völgyelések hálózák be. A kistáj északi része, ahol a falu is található, tagoltabb és erodáltabb, mint a déli. Az egész vidék talajtani jellegzetessége a vastag lösztakaró. Ennek régészeti szempontból fontos szerepe van, hiszen a jó vízelvezetésű talajon kevés a felszíni vízfolyás, így kevés olyan területet találhatunk, ahol régészeti megtelepedés létezhetett. A település területén egyetlen vízfolyás a jelentős, a Kőszvényes-patak. Részben ennek köszönhető a lelőhelyek elenyésző száma. A löszön barna erdőtalaj és agyagbemosódásos barna erdőtalaj képződött. Ez utóbbi minősége gyenge, ezért a mezőgazdasági művelés helyett inkább gyümölcsösök és erdők találhatóak.

A felszínközeli vizek közül csak a rétegvizek az említésre méltók.

A felszíni növénytakaró vonatkozásában a szántók mellett az erdők a meghatározók. Leggyakoribb fafajuk a gyertyános-tölgyes, de mint mindenütt a Dunántúlon, itt is megtalálhatók az akácok. A település nyugati részén pedig, a Zala-völgyének környékén jelentősek a rétek is.

Az elmúlt évszázadokban az itteni erdőterületek minősége és mennyisége leromlott. Egészen a középkor végéig összefüggő erdőterületek borították a vizsgált település területét, határát.

Irodalom:

Szerk.: Marosi Sándor–Somogyi Sándor: *Magyarország kistájainak katasztere I–II.* Budapest 1990, 472–475.

Szerk.: Dövényi Zoltán: *Magyarország kistájainak katasztere. (2. kiadás.)* Budapest 2010, 424–427.

C. Térképi ábrázolások

Magyarország területének felszíni-természeti-ökológiai viszonyai a 18. századig állandók voltak. Nem történtek folyószabályozások, erdőirtások mértéke azonban a török kor idején megnőtt. Ezen kívül nem történt olyan behatás, amely a környezetet nagyban megváltoztatta volna. Mindez azt jelenti, hogy nagy általánosságban a régészeti korok természeti-ökológiai viszonyai érintetlenül maradtak meg az 1700-as évekig.

A középkorból térképi ábrázolás a településről nem maradt fenn. A legelső értékelhető tartalmi elemeket az I. katonai felmérés térképszelvénye mutatja fel. Ebből kiolvasható, hogy a településtől délre és délnyugatra erdőterületek jellemzők, míg a keleti dombokon és az északi területek egy részén szántóföldi művelés volt a meghatározó, továbbá helyenként szőlők.

A további térképi ábrázolásokat a településfejlesztési koncepció megalapozó vizsgálata kimerítően bemutatja, ezek ismételt bemutatása nem szükséges.

D. Nyilvántartott régészeti lelőhelyek

A hatástanulmány elkészítésekor nyolc lelőhely szerepel a hatósági nyilvántartásban, amelyet a Miniszterelnökség Örökségvédelmi Hatósági Főosztály Örökségvédelmi Nyilvántartási Főosztály (1014 Budapest, Táncsics Mihály u. 1. Postacím: 1357 Budapest, Pf.: 6) vezet. A későbbiek során a lelőhellyel érintettségről tőlük lehet információt nyerni.

A régészeti lelőhelyekről viszonylag pontos képpel rendelkezünk, hiszen a Veszprém megyei régészeti topográfia készítésekor a település területét bejárták. Ezeket az adatokat erősítette meg a Virágos Gábor által készített örökségvédelmi hatástanulmány 2005-ben, valamint Farkas Zsuzsanna lelőhelyegyeztetése 2009-ben. Továbbá Vándor László zalaegerszegi régész által végzett kiszállás is pontosította a rendelkezésre álló adatokat.

1. Mihályházi-hegy (Miházi-hegy)

Lelőhelyazonosító: 10870.

Hrsz: 4376/3, 4369, 4376/1, 4374, 4373, 4372/1, 891, 965, 966, 963/1, 964, 963/2, 955, 959, 962, 885/8, 960/1, 885/7, 885/10, 885/9, 885/2, 960/2, 885/11, 945, 946, 944, 949, 948, 947.

A lelőhely a településtől keletre található, egy északnyugat-délkeleti irányú dombhát déli végénél. A dombhát és a település között egy még magasabb dombhát helyezkedik el, így nyugatról a lelőhely területe alacsonynak tűnik. Déli irányban a Hévízi-medence és részben a Balaton vízfelülete látható.

A területen több alkalommal folyt régészeti tevékenység, először a Veszprém megyei régészeti topográfia előmunkálatai során végzett terepbejárás alkalmával, amikor is késő középkori edénytöredékeket gyűjtöttek a felszínen. 1983-ban Vándor László kiszállásakor a helyszínen templommaradványokat és csontvázas sírt talált. Virágos Gábor a településhez készített örökségvédelmi hatástanulmányában ugyanezeket az

adatokat erősítette meg 2005-ben. Farkas Zsuzsanna a lelőhely adategyeztetése során megtalálta a lelőhelyet 2009-ben.

Jelenleg a terület régészeti megfigyelésre alkalmatlan, mivel nagyfokúvá vált a beépítettség, részben lakó-, részben hétvégi házakkal.

A középkorban itt állhatott Mihályfalva / Mihályháza / Kiskarmacs / Egyházas-mihálykarmacs település.

A lelőhely területe nyugatról

Irodalom:

Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Adatbázis,
<https://archeodatabase.hnm.hu/index.php/hu/node/6651>, 2018. június 25.

Bakay Kornél–Kalicz Nándor–Sági Károly: Magyarország régészeti topográfiája 1. Veszprém megye régészeti topográfiája. A Keszthelyi és Tapolcai járás. Budapest 1969. 122. o.

Göcseji Múzeum Régészeti adattára: 1414-89.

2. Pincesor 240. sz. (Szabó Béla kertje)

Lelőhelyazonosító: 10871.

Hrsz: 1026, 730/2, 730/1, 725, 726, 727, 728, 729.

A lelőhely a településtől délkeletre található, a Hévízre vezető úttól keletre. Szabó Béla kertjében a 2. világháború idején, 1944-ben óvóhelyásás közben tűzhelynyomokat és vastagfalú, fekete, durva edénytöredékeket találtak. Az 1964. évi terepbejárás során telepnymokat nem lehetett beazonosítani a területen.

Napjainkban a lelőhely területe teljesen beépített, az egykori kertek helyén már hétvégi és lakóházak állnak, régészeti megfigyelés ezért nem volt lehetséges.

A régészeti lelőhely beépült területe

Irodalom:

Bakay Kornél–Kalicz Nándor–Sági Károly: Magyarország régészeti topográfiája 1. Veszprém megye régészeti topográfiája. A Keszthelyi és Tapolcai járás. Budapest 1969. 122. o.

3. Öreg-hegy (Tóth Sándor volt földje)

Lelőhelyazonosító: 10872.

Hrsz: 1026, 715, 714/1, 714/2.

A településtől délkeletre, az északnyugat-délkeleti irányú dombhát déli oldalán, a Hévízre vezető úttól keletre, az előző lelőhelytől némileg délebbre, Tóth Sándor egykori földjén kevés, szórványos késő középkori edénytöredék került elő az 1964. évi terepbejáráson.

Az előző lelőhelyhez hasonlóan ez is teljesen beépített lakóépületekkel, ezért régészeti felszíni vizsgálatra nem volt mód.

A lelőhely a hévízi út felől

Irodalom:

Bakay Kornél–Kalicz Nándor–Sági Károly: Magyarország régészeti topográfiája 1. Veszprém megye régészeti topográfiája. A Keszthelyi és Tapolcai járás. Budapest 1969. 122. o.

4. Pusztai-gödör

Lelőhelyazonosító: 10873.

Hrsz: 094/13, 1138, 094/2, 094/4, 094/3.

A településtől délre emelkedő „Büki-hegy” nevű dombnyereg nyugati oldalán az 1964-es helyi adatközlők szerint kisebb rommaradványok voltak, amelyeket a terepbejárásakor nem lehetett beazonosítani, ugyanakkor őskori szórványos kerámiatöredékeket gyűjtöttek a felszínen.

Jelenleg a terület szántóföldi művelés alatt áll, a Kőszvényes-patak medrével párhuzamos, nyugati lejtőjű lankásabb domboldadra lehet lokalizálni az egykor beazonosított telepnyomokat.

A lelőhely északról, a falu irányából

Irodalom:

Bakay Kornél–Kalicz Nándor–Sági Károly: Magyarország régészeti topográfiája 1. Veszprém megye régészeti topográfiája. A Keszthelyi és Tapolcai járás. Budapest 1969. 123. o.

5. Plébánia

Lelőhelyazonosító: 10874.

330/1, 331/1, 332/1, 332/2, 313, 329, 312, 331/2, 330/2, 333/1, 310, 311, 307, 309, 47, 48, 49, 50, 51, 53, 52, 348.

A település középkori előzménye feltételezhetően templommal, körülötte levő temetővel és telepobjektumokkal a település déli részén található, egy kisebb kiemelkedésen, illetve annak környékén, valószínűleg a mai katolikus templom helyén. Az egykori helyi adatközlők embercsontok előkerüléséről számoltak be a templom környékén, tehát mindez alátámasztani látszik a fentebb írtakat.

Jelenleg a lehatárolt lelőhelyterület fákkal, bokrokkal fedett, itt található a világháborús emlékmű is. A templomtól délre pedig már beépített területek találhatók.

A templomtól északra levő terület a világháborús emlékművel

Irodalom:

Bakay Kornél–Kalicz Nándor–Sági Károly: Magyarország régészeti topográfiája 1. Veszprém megye régészeti topográfiája. A Keszthelyi és Tapolcai járás. Budapest 1969. 123. o.

6. Zala-menti dombhát (észak)

Lelőhelyazonosító: 65022.

Hrsz: 077/12.

A lelőhely a település nyugati külterületi részén található, a Zala-folyótól közvetlenül keletre. Virágos Gábor a 2005. évi örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésekor bronzkori és késő középkori telepjelenségeket azonosított itt.

A folyó árteréből alig kiemelkedő terület erdőkkel körülvett, nehezen megközelíthető a helyenkénti nádas miatt.

A lelőhely ártéri környezete

Irodalom:

Magyar

Nemzeti

Múzeum

Régészeti

Adatbázis,

<https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/27945>, 2018. június 25.

7. Zala-menti dombhát (dél)

Lelőhelyazonosító: 65032.

Hrsz: 077/12, 077/13.

Ez a lelőhely is a település nyugati külterületi részén található, szintén a Zala-folyótól keletre, az előbbi lelőhelytől kissé délebbre. Virágos Gábor 2005-ben őskori telepnyomokat azonosított itt, némileg kisebb kiterjedésben, mint az előző lelőhely. Földrajzi környezete megegyezik az előző lelőhelyével.

Irodalom:

Magyar

Nemzeti

Múzeum

Régészeti

Adatbázis,

<https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/28000>, 2018. június 25.

8. Kőszvényes-patak jobb partja

Lelőhelyazonosító: 65038.

Hrsz: 094/5.

A településtől délre található, a Kőszvényes-patak vizének felduzzasztásából származó kisebb tó keleti oldalán levő szántóföldön Virágos Gábor 2005-ben szórványos őskori oldaltöredékeket talált, amelyből itteni telepnyomra következtethetünk.

A terület ma szántóföldi művelés alatt áll.

Irodalom:

Magyar

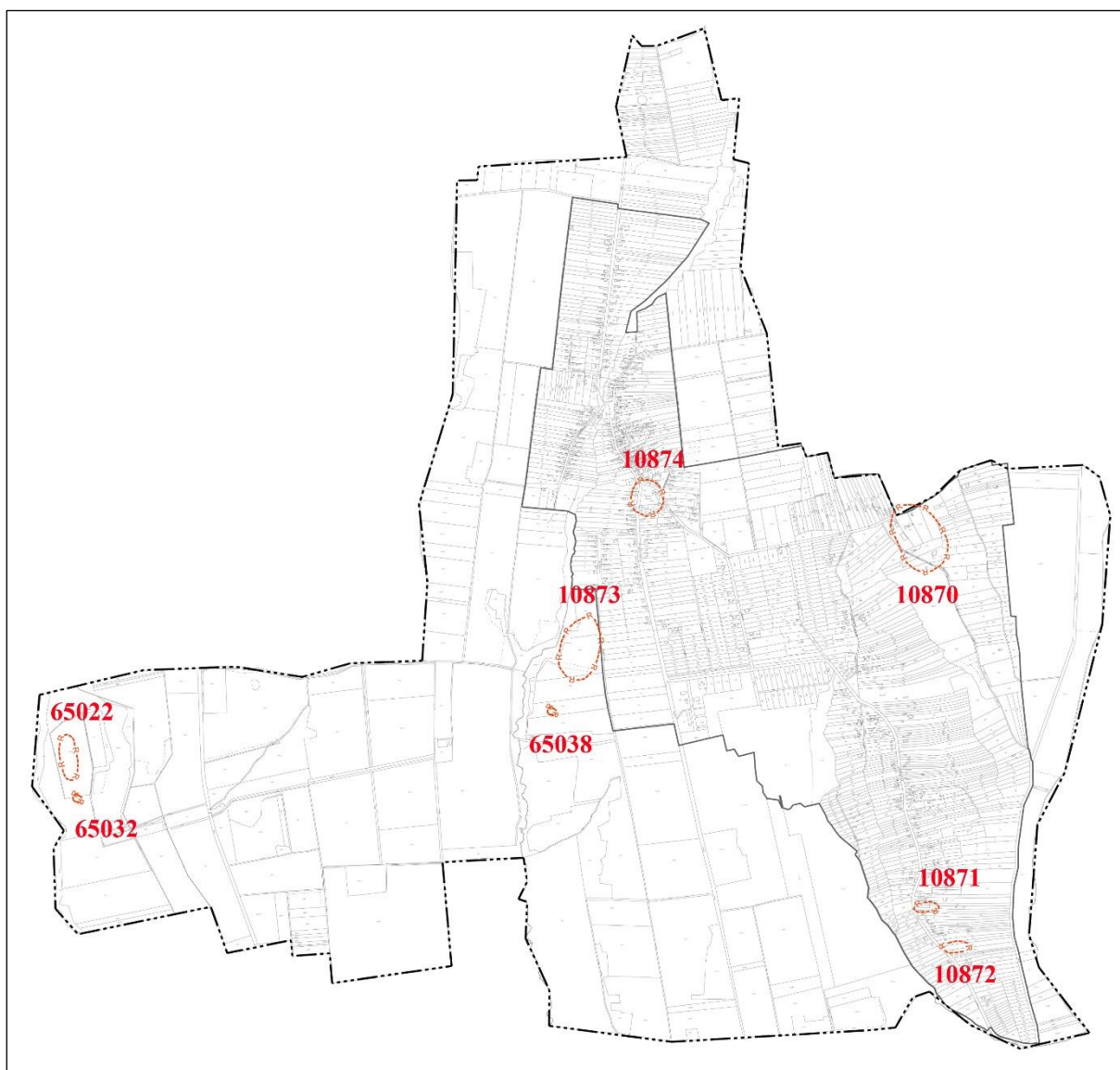
Nemzeti

Múzeum

Régészeti

Adatbázis,

<https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/28015>, 2018. június 25.

Régészeti lelőhelyek a község területén

F. Településkarakter, területhasználat

A település középkori előzményeinek képéről, utcaszerkezetéről nincsenek ismereteink, részben a térképi ábrázolások, részben pedig a település középkori előzményének régészeti kutatásának hiánya miatt.

Az első településképi ábrázolás az I. katonai felmérés térképszelvényén látható. Mint látható, a két középkori elődtelepülésből csak Bük falu maradt meg, Mihályháza már nem jelent meg lakott, házakkal rendelkező településként. A külterületi részek jelentős hányadát akkor még erdő fedte, különösen a déli és nyugati részeken, míg keleten és északon inkább a mezőgazdasági területek voltak a dominánsak, helyenként szőlőkkel. A szomszédos települések közül ebben a korszakban (18. század vége) földesúton a következő szomszédos településeket lehetett megközelíteni közvetlenül: Kustány, Felsőpáhok, Köveskút, valamint Karmacs. A településképi még egyutcás falu képét mutatta, amely majd csak később bővült többutcássá.

A 2. katonai felmérés már egyértelműen jelzi, hogy a településnek két gócpontja alakult ki, az Öreghegyi szőlők területén egyre több ház/présház épült. Ugyanezt a képet erősíti meg az 1858-ban felvett kataszteri térkép is.

Azóta jellegében a településképp változatlan, némi súlyponteltolódás figyelhető meg, mivel a Szőlőhegyen egyre több lakhatás céljára alkalmas ház épül, az utcahálózat az egykori településmagban is egyre szerteágazóbb.

4. Változtatási szándékok

A település szerkezeti terve több területen tartalmaz változtatást, ezeket a következő térkép mutatja.

A hatástanulmány készítésének idején dús vegetáció borította a felszínt a település minden pontján, így az ismert régészeti területeken kívül nem nyílt mód további felszíni megfigyelésekre.

A megjelölt, változtatás alá kerülő területek közül a következők érintenek régészeti lelőhelyet:

B5: Zöldterület lesz a templomtól északra levő kisebb terület. Érinti a 10874. számú lelőhely területét.

D1: Kisebb felületű erdőterület kerül kialakításra a 10873. számú lelőhely kisebb részén.

D5: Korlátozott használatú mezőgazdasági terület létesül a 65022. és 65032. számú régészeti lelőhelyek teljes területén.

Egy változással érintett terület régészeti lelőhely(ek) pufferzónájában található:

C4: A területen különleges mezőgazdasági üzemi terület lesz.

5. Hatáselemzés

Az előző fejezetben bemutatott változtatási szándékok a kulturális-régészeti örökség elemeire általában nincsenek negatívan befolyásoló hatással.

B5: A zöldterület kialakítása nem jár régészeti örökség elemeinek károsodásával, hiszen az ilyen jellegű jellegű területeken nem végeznek jelentős mélységű földmunkákat.

D1: Az érintett lelőhelyrészen levő erdő nem károsítja a régészeti örökség elemeit, akár erdőtelepítésről, akár erdőgondozásról van szó. Erdőirtás esetén azonban előfordulhat, hogy a kitermelt fák gyökérzetének kiemelése bizonyos esetekben romboló hatással lehet a régészeti objektumokra, jelenségekre.

D5: A Zala-folyó menti terület korlátozott használatú mezőgazdasági besorolása sem jelent negatív hatást az ottani kulturális örökségi elemekre, hiszen a mezőgazdasági művelés intenzitását a besorolás lecsökkenti.

C4: A változtatási terület pufferzónájában található a 10873. számú lelőhely. A lelőhely kiterjedése erre a területre jelen ismereteink szerint nem igazolható. A különleges mezőgazdasági üzemi terület, nem jár lényeges földmunkákkal, így csekély a valószínűsége régészeti jelenségek károsodásának.

6. Régészeti emlékek feltárhatóságának, megmaradásának, bemutathatóságának vagy pusztulásának lehetőségei

Az érintett területek vonatkozásában a következő javaslatok fogalmazhatók meg a régészeti tevékenységgel kapcsolatban:

A fentebb említett 3 területen csak akkor szükséges régészeti feltárást végezni, ha 30 cm-nél mélyebb talajmunkákra kerülne sor. Azonban a jelenleg rendelkezésre álló adatok szerint csak a 10874. számú lelőhelyen nagy a valószínűsége annak, hogy régészeti jelenségek kerülnek elő (a lelőhely jellegéből adódóan). Mivel két másik lelőhelyen (10873. és 65032. számú) csak szórványos emlékek kerültek a felszínre, így csak alacsony régészeti intenzitású lelőhelyet feltételezhetünk. A 65022. számú lelőhely válhat régészeti feltárássra alkalmassá, amennyiben nagyobb arányú földmunkákat végeznének, de a besorolás ezt korlátozza.

A nyilvántartott régészeti lelőhely (10873. sz.) pufferzónájában/védőövezetében található, változtatási szándékkal érintett terület esetén (C4) a hatályos jogszabályok alapján földmunkákkal járó munkálatok végzése előtt nem kell megelőző régészeti feltárást végezni (mivel lelőhelyen kívül esik), azonban a területileg illetékes örökségvédelmi hatóság előírhat régészeti megfigyelést, amennyiben földmunkák végzésére kerül sor. Régészeti jelenségek előkerülése esetén a 68/2018 Kormányrendelet (IV. 9.) 35§ (1) értelmében azokat fel kell tárni régészeti bontómunka keretében. Az előkerült jelenségek alapján határozható meg a későbbi bemutathatóság lehetősége is.

A jelen hatástanulmány a készítés időpontjában rendelkezésre álló adatok alapján készült. A tervezési területen időközben előkerülő lelőhelyekről, a fentebb megnevezett lelőhelyek nyilvántartott kiterjedésének módosulásáról, esetleges törléséről vagy újabbak felvezetéséről a Miniszterelnökség Örökségvédelmi Hatósági Főosztály Örökségvédelmi Nyilvántartási Főosztálynál (1014 Budapest, Táncsics Mihály u. 1. Postacím: 1357 Budapest, Pf.: 6) lehet információhoz jutni. Javasolt a településszerkezeti terv koncepció módosítása által tett javaslat és változtatás gyakorlati megvalósulása esetén az érintetteknek (önkormányzat, beruházó, építkező, tervező) a fentebb nevezett hivatalnál időben újból meggyőződni, ezzel a tervezés és előkészítés során a kivitelezési

időpontokat, határidőket pontosan lehet meghatározni, illetve az érintettség esetén a tervek módosítása is lehetségessé válik szükség esetén, amennyiben a beruházó nem vállalja a régészeti feltárás költségét. (2001. évi LXIV. törvény 19.§ (3))

6. Összegzés

Nemesbük település közigazgatási területén tervezett településszerkezeti tervi és településfejlesztési koncepciók módosításai a fenti javaslatok figyelembevételével elfogadhatók.

Tatabánya, 2018. július 1.

László János
régész, örökségvédelmi szakértő

Nyilatkozat

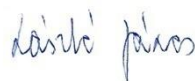
Alulírott, **László János** régész nyilatkozom, hogy a 68/2018. (IV. 9.) Kormányrendelet 84§ (2) a, bekezdésében foglalt előírásnak megfelelően rendelkezem régész szakirányú felsőfokú végzettséggel, illetve régészeti területen szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő vagyok.

Régész diploma száma: **145/1994 (JATE – BTK)**

Régészeti szakterületű örökségvédelmi szakértő nyilvántartási száma: **15-026**

Az általam készített örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarész (Nemesbük község településszerkezeti tervének és településfejlesztési koncepciójának módosítása és felülvizsgálata) az örökségvédelmi jogszabályokkal és a hatósági előírásokkal összhangban készült, a tanulmányban szereplő tervezett megoldásokra vonatkozó javaslatok azoknak mindenben megfelelnek.

Tatabánya, 2018. július 1.

László János